

IRODALOM.

A Pallas Nagy Lexicon. Az összes ismeretek encyclopædiája. Tizenhat kötetben. I—IX. kötet. — A. — Kacor. — Budapest, 1893—1895.

A Pallas irodalmi társaság nagy encyclopædikus vállalatáról már nemsokára első köteteinek megjelenése után megemlékezett egyik-másik folyóiratunk, mindegyik a maga szempontjából méltatva a nagyszabású munkát, mely különösen hungarikák dolgában gazdag adattárával bizonyára sokat forgatott segédkönyve lesz a magyar művelt közönségnek. A Magyar Pædagogia e szerint csak régibb tartozását rója le, midőn ezennel a maga szakmájára nézve veszi szemügyre a Pallas lexiconát.

Mindenekelőtt konstatálnom kell, hogy a pædagogianak egészben véve eléggé tág tere jutott az encyclopædiában. Az eddig megjelent kilencz kötetben van körülbelöl 400 olyan cikk, mely többé-kevésbbé pædagogiai érdekű. E cikkek általában három csoportra oszthatók. Vannak először is pædagogiai *főfogalmakat* és nagyobb pædagogiai áramlatokat fejtegető cikkek; másodsor olyanok, melyek *intézmények* hivatásáról és történetéről értekeznek, és harmadszor *biographikus*, azaz a nevelésügy terén, akár elméleti, akár gyakorlati ágaiban kivált emberek életét és működését vázoló cikkek.

Az első csoportból a lexiconok általános természeténél és hivatásánál fogva csak keveset találunk. Alaki képzés, Apperceptio, Büntetés, Concentratio, Csendes foglalkozás, Csodagyermek, Dacz, Dicséret, Dorgálás, Didaktika, Egyvoldalúság, Elemzés, Elkényeztetés, Előadás, Engedelmesség, Feladat, Felügyelet, Fenyegetés, Filantropismus, Gyermekjátékok, Heuristika, Humanismus, Ifjúsági iratok, Ismétlés: ezek azon főbb idevágó cikkek, illetőleg vezetőszők, melyeket a lexicon tartalmaz. Nem nyomhatom el azt a megjegyzést, hogy e cikkek nagy része véleményem szerint nem e lexiconba való. Nem oda valók például, azt hiszem, az ilyen cikkek, illetőleg vezetőszők, mint: Csendes foglalkozás, Dacz, Dicséret, Dorgálás, Elkényeztetés, Engedelmesség, Feladat, Ismétlés. Én legalább nem képzelhetek művelt laikust, annál kevésbbé hivatásszerű nevelőt vagy tanítót, ki e pontokra nézve, illetőleg ily vezetőszők alatt keresne egy nagy lexiconban felvilágosítást. Másfelől nélkülözök a lexiconban egyes pædagogiai cikkeket, illetőleg vezetőszőkat, melyekre nézve sok ember hozzá folyamodhatik okulásért. Ilyenek pl. Concentrikus körök, Érdemjegyek, Erkölcsei nevelés, Értelmi nevelés Fegyelmzés, Formalis fokozatok. Az itt mellőzötteknek jelzett fogalmak persze a későbbi kötetekben következő cikkekben, nevezetesen a «Methodus», «Nevelés», «Oktatás» vezetőszők alatt, pótolhatók. Kifogá-

saim tehát úgy a hiány tekintetében, mint feljebb a feleslegest illetőleg, inkább csak a vezetősók ellen irányulnak, de ezeknek helyes választása lexiconra nézve természetesen nem közömbös dolog.

A mi a cikkek második csoportját illeti, t. i. az intézmények hivatásával és történetével foglalkozó cikkeket, ezeket is elegendő számmal találjuk a lexiconban. E cikkeknek azonban van általában egy jelentékeny bajuk, t. i. hogy alig adnak irodalmi vagy bibliographiai útmutatást, ez pedig különben a lexiconok cikkeinek nemcsak hagyományos, hanem a dolog természetében rejlő szükségszerű alkotórésze. Némely idevágó cikkek pedig a lexicon egész jellegétől elütő módon az a hiánya, hogy épen a mi hazai intézkedéseinkre külön nem vetnek kellően ügyet. Így pl. a «Doctor» és «Egyetemi magántanár» című cikkekben nem találjuk a szükséges utalást a mi egyetemi szabályzatainkra (ez majd később pótolható lesz a «Tudományegyetem» cz. cikkben). Kissé szegényes a «Gymnasium» cikk, a mit azonban még helyrehozhat a «Középiskola» cikk. Nem helyes dolog, hogy a «Gyakorló-iskola» cz. cikk csak az elemi gyakorló-iskolákról szól, és egészen megfelelkezik a budapesti gyakorló-gymnasiumról, ezen a maga sajátos szervezetével egész Európában egyedül álló iskoláról. Hibás az «École» cím alatt «az école normale» meghatározása, mely szerint az «felső tanintézet Párisban». École normale igen sok van Franciaországban, így hívják közönségesen a francia tanítóképző intézeteket; az a híres francia tanintézet, melyre a cikk írója nyilván gondol, és a mely talán meg is érdemelt volna két vagy három részletező sort, az «École normale supérieure» és ez egy felsőbb tanárképző-intézet, mely száz év óta nevezi Franciaország legelőkelőbb szellemeit.

Legtöbb cikket mutat fel természetesen a harmadik, a biographikus csoport és e csoporttal egészben véve legjobban meg lehetünk elégedve. Különösen kiemelendő, hogy a pädagogia hazai képviselőit, úgy a mult, mint a jelen embereit, lehető nagy mértékben méltányolja a lexicon, és ha itt az érdem elbírálása dolgában inkább kissé elnéző volt, mintsem hogy túlságosan szigorú akart volna lenni, ezt a mi viszonyaink mellett, a hol a nagy tolerancia még nem nagyon árthat, nem vehetjük rossz néven, sőt ellenkezőleg őszinte elismerés illeti érte a magyarországi pädagogiai irodalom buzgó kutatóját, Kiss Áront, ki tudását e téren a lexiconnak rendelkezésére bocsátotta. Ellenben nem egészen elégtett ki egyes külföldi írók méltatása a pädagogia szempontjából, sőt egyes nagynevű külföldi íróknál, kiknek működése a pädagogia történetében is hagyott hátra fontos nyomokat, hiába kerestük idevágó érdemeiknek csak megemlítését is. Így pl. nem találunk egy árva szót sem Fénélon vagy Fleury pädagogiai jelentőségéről, vagy Condorcet és Diderot iskolaszervezési tervezeteiről. Kissé többet vártunk Herbartnak is, mint a

német tudományos pædagogia megalapítójának méltatásától. Hiányos a Camperól szóló cikk, mely nem említi Campenak a pædagogia elmélet története szempontjából legfontosabb munkáját, t. i. a tőle szerkesztett «Revisionswerk-et». (E hiányt pótolta ugyan a «Filantropisták» című cikk.) Hibás a «Hamilton» cikkben az az adat, hogy Jacotot a Chateaubriand Ataláján akart volna mindent eltanítani. Nem Chateaubriand Atalája, hanem Fénélon «Telemaque-ja» szolgált Jacototnak ilyen centralis olvasmányul, míg az Atala a Toussaint Langenscheidt-féle francia nyelv-könyvek olvasmánya. Helytelen eljárásnak tartom azt is, hogy a tárgyaló pædagogus-gondolkodók jellemzése néha oly módon történik, hogy oda-állítják további magyarázat nélkül egy-két tételüket, melyeknek így magukban alig van értelmük a laikus előtt. E helyett jobb volna egy-néhány fejtegető szóval kijelölni az illetőnek helyét a nevelés elméletének történetében. Igaz, hogy ez néha rendkívül nehéz, de ha nem sikerülhet, akkor jobb semmit sem írni, mint pl. Jacototról, hogy egyik fő-elve a «minden megvan mindenben». Ezt a laikus további magyarázat nélkül aligha fogja megérteni.

Megjegyzéseimnek végére értem. A jelzett hiányok nagy része olyan, hogy a még hátra levő kötetekben könnyen pótolhatók. E hátra-levő kötetek véletlenül olyanok, hogy ezekre kell majd a pædagogiai rovat szerkesztőjének a legtöbbet ügyelnie, minthogy csak most következnek az idetartozó legfontosabb cikkek, minők Középiszkola, Köz-oktatásügy, Nevelés, Népiskola, Oktatás, Pædagogia és története, Pestalozzi, stb.

WALDAPFEL JÁNOS.

Német nyelvtanításunk a felsőbb osztályokban és az imitativ módszer. Irta Mihelics Károly. A keszthelyi kath. főgymnasium értesítője. 1894—95.

Ez értekezés szerzője immár másodszor szólal fel a gymnásiumi német tanítás ügyében. A m.-szigeti kegyesrendi gymnásium 1892—93. értesítőjében fejtegette először a német nyelv tanításának módszerét, főleg a III. és IV. osztályban. Ezúttal a VI. osztály köréből veszi értekezésének tárgyát. Igen érdekes tanítási mintát nyújt Demosthenes második olynthiai beszédének feldolgozásáról, természetesen német fordításban. A minta választását már azért is helyesnek tartjuk, mert az Utasítások egyenesen ajánlják, hogy Demosthenes egy beszédét fordításban olvassák és tárgyalják. Mindazáltal nem ez a tanítási próba érdekel bennünket legjobban. Bármily ügyesnek meg czélszerűnek tartjuk is Mihelics részletesen bemutatott eljárását, nagyobb figyelemre méltónak tartjuk értekezésének bevezető és záró sorait. Alig szükséges említeni, hogy «a német nyelv tanításában elért eredmény körül felmerült panaszokon»